

Osnovna šola Vojnik
Raziskovalna naloga

STARE VOJNIŠKE RAZGLEDNICE

MENTORICA:

~ ga. Irena Kalšek, soc. delavka

AVTORICE:

~ Martina Zorko, 1992

~ Anita Kolaržik, 1993

~ Nina Podgoršek, 1992

Jezikovni pregled:

~ g. Aleš Kolšek

Marec, 2007

KAZALO

	ZAHVALA	3
1.	POVZETEK	5
2.	UVOD	5
3.	RAZISKOVALNI NAČRT	6
4.	TEORETIČNI UVOD	7
4.1	PRENAŠANJE SPOROČIL V PRAZGODOVINI	7
4.2	ZAČETEK POŠTE NA NAŠIH TLEH	8
4.3	POJAV IN RAZVOJ RAZGLEDNIC	8
4.3.1	TISKANJE PRVIH RAZGLEDNIC	9
4.3.2	RAZVOJ RAZGLEDNIC NA NAŠIH TLEH	10
5.	PREDSTAVITEV KRAJA	11
6.	PROBLEMI RAZISKOVALNE NALOGE	11
7.	HIPOTEZE	12
8.	METODOLOGIJA	12
8.1	OPIS VZORCA	12
8.2	OPIS INSTRUMENTA	12
8.3	POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV	13
9.	INTERVJU	14
9.1	RAZGLEDNICE VOJNIKA	14
9.2	ZGODOVINA RAZGLEDNIC VOJNIKA	21
10.	ANALIZA ANKETNEGA VPRAŠALNIKA	22
10.1	TABELA Z REZULTATI ODGOVOROV ANKETIRANCEV	22
10.2	RAZPRAVA	23
11.	ZAKLJUČEK	29
12.	PRILOGE	
	Priloga 1	31
	Priloga 2	33
13.	SLOVARČEK TUJK	34
14.	LITERATURA	34
14.1	PISNI VIRI	34
14.2	USTNI VIRI	34
14.3	MATERIALNI VIRI	34
	SLIKE	
	Slika 1 – Litografija Vojnika	14
	Slika 2 – Hrbtna stran litografije Vojnika	15
	Slika 3 - Barvna razglednica Vojnika	16
	Slika 4 – Razglednica Vojnika	16
	Slika 5 – Razglednica trga v Vojniku	17
	Slika 6 – Panoramska razglednica Vojnika	17
	Slika 7 – Panoramska razglednica Vojnika s cerkvijo sv. Florjana in cerkvijo sv. Marije	17
	Slika 8 – Panorama Vojnika proti vzhodu	18
	Slika 9 – Bolnišnica v Vojniku	19

	GRAFI	
	Graf 1 – Dopisovanje z razglednicami	23
	Graf 2 – Dopisovanje staršev z razglednicami	23
	Graf 3 – Pogostost dopisovanja	24
	Graf 4 – Priložnosti za dopisovanje	24
	Graf 5 – Pisanje razglednic glede na spol	25
	Graf 6 – Motivi razglednic	25
	Graf 7 – Izdelovanje razglednic v Vojniku	26
	Graf 8 – Število odposlanih razglednic v zadnjem letu	26
	Graf 9 – Zbiralci starih razglednic	27
	Graf 10 – Poznavanje zbiralcev starih razglednic	28
	Graf 11 – Lastniki starih razglednic	28

ZAHVALA

Na koncu bi se rade zahvalile starim staršem in staršem učencev OŠ Vojnik , ki so izpolnili anketni vprašalnik in pripomogli k izdelavi raziskovalne naloge. Zahvaljujemo se tudi gospodu Marku Zdovcu, gospodu Jožetu Tanšku in gospe Tatjani Kač, za opravljen intervju, ter gospodu Alešu Kolšku za jezikovni pregled.

Posebej pa bi se rade zahvalile naši mentorici, gospe Ireni Kalšek, ki nam je pri izdelavi raziskovalne naloge pomagala in svetovala ter usmerjala.

1. POVZETEK

Namen naše raziskovalne naloge je bil izvedeti čim več o starih razglednicah in preveriti, koliko jih ljudje še sploh uporabljajo. Delo smo začele s pregledom literature, kjer smo izvedele osnovne, že znane podatke. Na osnovi hipotez, ki smo si jih zastavile že na začetku, smo izdelale anketni vprašalnik. Ta nam je dokazal, da si danes res manj ljudi dopisuje z razglednicami oziroma si sploh ne. Dodatek k anketnemu vprašalniku pa nam je pokazal, da nihče od anketirancev niti ne zbira razglednic niti ne pozna nikogar, ki bi jih. Vseeno pa smo odkrile pomembnega zbiralca starih razglednic, gospoda Marka Zdovca, ki ima preko 300 starih razglednic Vojnika. Odkrile smo tudi, da je imel Vojnik svojo prvo razglednico leta 1898, in sicer je to bila prečudovita litografija, imeli pa so tudi svojega fotografa, g.Berga, ki je razglednice izdeloval.

Ugotovile smo, da so včasih razglednice pisale predvsem ženske, in sicer največ ob praznikih. Za dopisovanje so uporabljali največ razglednice z motivi praznikov, sledijo razglednice krajev, cvetja, razglednice z ljubezenskimi motivi in narodno-prebudne razglednice.

Rečemo lahko, da razglednice in pisni viri nasploh izgubljajo svojo vrednost. Izkazalo se je, da ljudje ne vedo veliko o njih in da jih zbira le še malokdo.

2. UVOD

Človek je družabno bitje, zato ima razvito željo po druženju in sporazumevanju. Ker ljudje živimo v različnih krajih, ki so različno oddaljeni, za sporazumevanje med seboj uporabljamo različna sredstva. Danes sta najmodernejša načina za sporazumevanje na daljavo mobilni telefon in elektronska pošta. Skoraj nihče več si ne sporoča stvari s pisanjem pisem, razglednic, kot so to počeli včasih. Zanimivo bi bilo raziskati, ob katerih priložnostih, zakaj in kakšne razglednice so si ljudje pisali včasih.

Ob tej misli so se nam porajala različna vprašanja:

Kakšne so bile razglednice včasih?

Kakšen je bil pomen slik na prvi strani razglednice?

S kakšnim namenom so jih pošiljali in ob katerih priložnostih?

Ker bi rade poiskale odgovore na zastavljena vprašanja, smo se odločile, da bomo o tem naredile raziskovalno nalogo. Še posebej nas zanima področje Vojnika, saj je to naš domači kraj. Zanima nas, ali ima Vojnik kakšno svojo »staro« razglednico, kdaj je sploh nastala prva Vojniška razglednica in kdo jo je naredil.

Podatke bomo poiskale v literaturi, obiskale bomo knjižnico v Vojniku in Celju, Zgodovinski arhiv, Muzej novejše zgodovine v Celju, zbiratelje starih razglednic v Vojniku in z njimi naredile intervju in anketirale starejše občane Vojnika.

Eden od vzrokov, zakaj smo se odločile delati raziskovalno nalogo, je tudi ta, da smo ugotovile, da prebivalci Vojnika in njegove okolice ne vedo veliko o preteklosti razglednic. S to raziskovalno nalogo želimo ljudi seznaniti in spodbuditi, da bi ohranili stare navade in običaje ter da bi si še vedno dopisovali z razglednicami.

3. RAZISKOVALNI NAČRT

Da bomo lahko naredile uspešno raziskovalno nalogo, smo si pripravile naslednji raziskovalni načrt.

- vsebina naše raziskovalne naloge
- izbor metod dela
- obisk knjižnic, zgodovinskega arhiva, muzeja
- pregled literature
- pregled in ocena zgodovinskih virov
- napisati teoretični uvod
- postaviti cilje in hipoteze
- oblikovati anketni vprašalnik
- delo na terenu
- anketiranje ljudi
- analiza anket
- obisk zbirateljev razglednic
- intervju z zbiratelji
- oblikovanje zaključka
- povzetek raziskovalne naloge

4. TEORETIČNI UVOD

4.1 PRENAŠANJE SPOROČIL V PRAZGODOVINI

Prazgodovina je obdobje, iz katerega imamo o načinih sporazumevanja bolj malo zgodovinskih virov. O tem, kako so se obveščali prebivalci v prazgodovini, arheološki in drugi viri molčijo, saj pisava še ni bila razvita.^{/1} Sklepamo, da se je prebivalstvo o nevarnostih obveščalo z vnaprej dogovorjenimi ognjenimi signali in verjetno jim ni bilo neznano pošiljanje slov z ustnimi in morda še drugačnimi sporočili.

Najstarejša poštna služba je delovala približno 4000 let pred n. št. na Kitajskem in 3000 let pred n. št. v Egiptu in Asiriji. Znano je, da je med Egiptom in Sirijo, katere princi so bili faraonovi vazali, ter med vladarji Asirije in Babilona delovala dobro organizirana poštna služba. Najdena je bila tudi korespondenca med kraljem Mitanije (Sirije) in Amenofisom IV. (Egipta), v kateri je izraženo sožalje ob smrti faraonovega očeta.^{/2}

Najstarejša najdena »pisma« so glinene ploščice, popisane s klinopisom, vložene v posebne ovitke iz gline. S kraljevega dvora so jih prinesli v Kapadokijo (današnja Turčija) trgovci in drugi zasebniki med 3000 in 1500 leti pred n. št. Ta izredni zaklad je leta 1925 našel češki arheolog Berdich Hrozny Kültepi, v kraju jugovzhodno od Ankare.^{/2}

Prenašanje sporočil preko slov je v prazgodovini na ozemlju zdajšnje Slovenije potekalo preprosto in prilagojeno tedanjim razmeram, povezano je bilo zgolj s trgovino in sejmi.^{/1} Gospodarske in druge spremembe so prinesle in omogočile višje razvito obrt in trgovino, s tem pa tudi razvoj pošte. Daljše razdalje so zahtevale urejene kolovozne in rečne poti. Znane so najdbe več vrst vozov.

---

^{/1} Andrej Hozjan, Pošta na Slovenskih tleh, Maribor, 1997

^{/2} <http://www.gea-on.net/clanek.asp?ID=262>

4.2 ZAČETEK POŠTE NA NAŠIH TLEH

Razvejana poštna organizacija se je na naših tleh uveljavila šele v obdobju rimskega imperija. Rimska pošta – *Curus publicus* - je nastala po vzoru perzijske in egipčanske pošte, njeni začetki pa segajo v 3. stoletje pr. Kr. Poštno organizacijo je korenito reformiral Avgust, njegove reforme pa so se neposredno nanašale tudi na naše kraje. Prvi pogoj za vsako učinkovito povezavo je bilo stalno in vzdrževano cestno omrežje, ob cestah so morale biti postaje in to vsaj na razdaljah, ki so ustrezale enemu dnevu potovanja. Sprva so sporočila prenašali tako, da so menjavali jezdece. Ker pa se to ni izkazalo za dovolj zanesljivo, je Avgust uvedel prenašanje pošte le z enim kurirjem, ki je na določenih postajah zamenjal konje.

Beseda "pošta" je nastala v 14. stoletju v Italiji in izvira iz latinskega izraza *posita statio* (stalna postaja) - *it. posta*. Prva pošta je bila ustanovljena v Benetkah l. 1305 in v nekaterih velikih italijanskih mestih za potrebe visokega plemstva.⁷

Pri nas so prve poštno postaje nastale v antiki. To so bile Emona (Ljubljana), Celeia (Celje) in Petovio (Ptuj).¹

4.3 POJAV IN RAZVOJ RAZGLEDNIC

Večji razvoja poštno službe in razširjenost komunikacije je silil k razvoju nečesa, kar bi poenostavilo dopisovanje. Tako se je pojavila dopisnica, ki je predhodnica razglednic. Dopisnica se je prvič pojavila leta 1869 v Avstriji na Dunaju pod imenom »Correspondenz-Karte«, ki jo je izdala 1.10.1869 dunajska poštna uprava. Po dveh letih so izdali dvojezične napise. Na Slovenskem so jo najprej imenovali »listina«, od izdaje leta 1873 pa »dopisnica«. Sprva je bila prva stran namenjena prostoru za naslov in odtisnjeno znamko, zadaj pa za sporočilo. Dopisnica je bila najprej med ljudmi nepriljubljena, predvsem zaradi javnega prenašanja sporočil. Oblika dopisnic se je spreminjala glede na navodila pošte. Kmalu so na prvo stran dopisnice začeli tiskati razna obvestila, reklame, slike gostiln, zdravilišč. Slika na takratni dopisnici je zavzemala le 1/3 kartončka. Sčasoma je slika dopisnic začela zajemati vedno večji del površine in tako zasedla celotno hrbtno stran. Novo obliko so dobile razglednice po letu 1904. Ker tako na hrbtni strani ni bilo več prostora za sporočila, so v začetku 19. stoletja celotno naslovno stran razmejili na dva dela. Polovico prostora je bilo namenjenega za naslov in znamko, drugi del pa za pisno sporočilo. Tako je bila oblikovana razglednica, kakršno poznamo še danes. Do druge svetovne vojne je bil v uporabi format razglednice 140mm x 90 mm, kasneje pa 150mm x 105mm. Na trgu se pojavljajo tudi drugi formati, vendar pa v večini prevladujejo standardne mere.³ (str. 6)

4. 3. 1 TISKANJE PRVIH RAZGLEDNIC

Prve razglednice so bile natisnjene v manjših nakladah. Pri njihovi izdelavi so najprej uporabljali tehniko litografije (kamnotiska) in nato fototipije. Barvne litografije so tiskali v treh barvah, vendar so bile litografije na osnovi risb ali slik zelo drage. ^{/3} (str. 8)

Grafično odtiskovanje z litografijo se je uveljavilo v prvi polovici 19. stoletja in so ga uporabljali za tiskanje mestnih vedut ^{/8}. S povezavo fotografije in tiska pa lahko govorimo o splošni uporabi razglednic. Pri fotografski izdelavi razglednic so sprva uporabljali »fototipijo«, ki je imela za osnovo fotografsko stekleno ploščo in so jo uporabljali kot kliše. Uporabljali so tehniko, pri kateri so naredili črno-belo sliko, ki so jo nato obarvali z ročno narejenimi barvnimi klišeji ^{/9}. V številnih fotografijah sta tako povezani tiskarska tehnika in ročno delo.

S tiskanjem razglednic so se ukvarjale litografske in fototipske tiskarne, tam pa so koloriranje ^{/3} kartic opravljale predvsem ženske. Zato so te prve razglednice prave umetnine. Pri njihovi izdelavi so začeli uvajati knjigotisk, ki je omogočil hitro tiskanje razglednic v visokih nakladah. Tako so postale razglednice med ljudmi zelo priljubljene. Barvne razglednice so se pojavile po letu 1910. Offsetni ^{/10} tisk, ki ga še danes uporabljamo za tiskanje razglednic, se je pojavil v začetku dvajsetih let prejšnjega stoletja. Fototipija in knjigotisk sta odšla v pozabo, uveljavil se je offsetni ^{/10} tisk, ki pa je po kvaliteti zaostajal za prejšnjima. Sredi preteklega stoletja pa se je uveljavil štiribarvni tisk, kar je povezano z nastankom barvne foto-razglednice. ^{/3} (str. 8)

Poleg tiskarskih tehnik so pri izdelavi razglednic uporabili najrazličnejše domislice, da so bile kartice nekaj posebnega. Izdelovali so jih iz različnih materialov, z izrezanimi okenci, skozi katera je uhajala svetloba in dajala kartici poseben videz.

Poznali so razglednice na poteg, reliefne in z vtisnjenim robom ali s celotnim prizorom. Lahko so bile celostranske. V začetku so bile zelo priljubljene deljene ne tri ali več polj. Na nekaterih je osnovni motiv okrašen z okraski ali podobami deklet, otrok, rož itd. ^{/6} (str. 9)

---

^{/3} Nevenka Korpič, Pozdrav iz Ormoža, Ormož na razglednicah, Pozoj 2001

^{/7} <http://www.google.si/search?hl=sl&q=muzej+po>

4. 3. 2 RAZVOJ RAZGLEDNICE NA NAŠIH TLEH

Prva razglednica na nemških tleh je bila natisnjena julija 1870, na območju nekdanje Jugoslavije pa konec leta 1870. Zasnoval jo je srbski geometer, natisnili pa so jo na Dunaju, v tiskarni Wildheim. V Sloveniji so bile razglednice v teh časih natisnjene le o turističnih krajih. Rogaška slatina je dobila prvo razglednico novembra 1889. Tudi ostala večja mesta, kot so Ljubljana, Maribor, Celje, Trst, so imela okrog leta 1896 svoje razglednice. /⁴ (str. 13 - 14)

Založniki in tiskarji naših razglednic so bili domačini pa tudi ljudje iz zelo oddaljenih krajev, kot so Zürich, Berlin, Dresden, München, Innsbruck. Najpomembnejša družina, ki je v tem času za nas izdelovala razglednice, je Schwidernoch v Hackingu. Ker smo živeli v času dvojezičnosti, so bile dvojezične tudi razglednice, saj so imele napise v dveh jezikih, nemškem in slovenskem. Na razglednicah so radi natisnili »pozdrav iz...«, zraven pa so bile v okvirčkih raznih oblik, sličice krajev v celoti in izseki, ki kažejo hribčke, vrhove, slapove, gostilne, trgovine. Na eni razglednici je bilo tudi do sedem sličic. /⁵ (str. 19-20)

/⁴ Štefan Galič, Pozdrav iz dolnje Lendave, Lendava 1997

/⁵ Marjan Drnovšek, Pozdravi iz slovenskih krajev, dežela in ljudje na starih razglednicah, Mladinska knjiga, 1987

/⁶ Marjana Bregar, Jovo Grobovšek, Majda Pungerčar, Novo mesto na razglednicah, Novo mesto 1998

5. PREDSTAVITEV KRAJA

Vojnik je gričasto naselje, ki leži na severovzhodnem obrobju Celjske kotline ob reki Hudinji. Zaradi ugodne geografske lege se je skozi to območje zelo zgodaj izoblikovala prometna pot, ki je že v predrimskih časih povezovala Sredozemlje s Panonsko nižino. Področje je bilo poseljeno v mlajši železni dobi, čeprav najdemo tudi sledove neolitskega orodja. Kraj se je včasih imenoval Hoheneke - Hohnec – Hochinegg – Hoheng, kar potrjujejo najstarejši zapisi iz srednjega veka. Večina gradov se je prvič pojavila v 12. stoletju. Prvi rod, ki je vladal tod, so bili Vojniški gospodje. Vojnik se je kot trg prvič omenjal leta 1306. Leta 1363 pa so vojniško posest dobili Celjski grofi. Ko so le-ti izumrli, so jih nadomestili Habsburžani.

V letih turških vpadov je bil tudi Vojnik osramočen in oropan. Med pogostimi požari je zgorela tudi listina s trškimi pravicami, kar je izkoristil naslednji najemnik vojniške gosposčine, Jurij Lindeški, ki je pogosto kratil pravice tržanov. Trške pravice in dolžnosti je tržanom Vojnika leta 1524 utrdil cesar Ferdinand I. Na začetku 19. stoletja je trško jedro sestavljalo osem velikih trših hiš, ki so jih obkrožale revnejše manjše hiše obrtnikov in revnejših tržanov. Dvema požaroma je sledila temeljita prenova trga, v katerem je počasi naraščalo tudi število prebivalcev. Leta 1846 je zaradi železne ceste v Celju Vojnik postajal vse bolj poseljen. Leta 1850 je postal občina. Imel je pretežno kmetijski značaj. Leta 1866 je dobil tudi svojo pošto. Med obema vojnama je imel zelo razvit turizem. Po 2. svetovni vojni je Vojnik postal del okraja Celje – okolice. Danes je ponovno samostojna občina, ki ima lepo urejeno infrastrukturo, močno gospodarsko zaledje in dobro turistično ponudbo.

6. PROBLEMI RAZISKOVALNE NALOGE

S svojo raziskovalno nalogo smo hotele raziskati, ali so si prebivalci Vojnika včasih dopisovali z razglednicami, kdaj je bila napisana prva razglednica ter kakšne razglednice in ob katerih priložnosti so jih ljudje najpogosteje pisali. Zanimalo nas je tudi, kdo si je več dopisoval, moški ali ženske. Želele smo izvedeti, ali se danes še kdo ukvarja z zbiranjem starih razglednic.

Menimo, da je pomembno, da se stare razglednice ohranjajo, saj nam lahko veliko povedo o zgodovini človeštva.

7. HIPOTEZE

1. Vojnik je imel svojo prvo razglednico že pred prvo svetovno vojno.
2. Vojnik je imel svojega fotografa, ki je izdeloval razglednice.
3. Največ so si dopisovali ob praznikih.
4. Razglednice so pisale predvsem ženske.
5. Vojničani so največ pisali razglednice z motivi praznikov, nato krajevne razglednice, sledijo motivi cvetja in nazadnje politični in ljubezenski motivi.
6. Vojnik ima svojega zbiralca starih razglednic

8. METODOLOGIJA

8.1 OPIS VZORCA

Pri določitvi vzorca smo se odločile, da bomo anketo izvedle med občani kraja Vojnik, starejšimi od 65 let, saj smo pričakovale, da imajo dovolj spominov na svojo mladost, na čas, ko so bile razglednice in pisma skoraj edini način sporazumevanja na daljavo. Ker je težko najti takšne ljudi, smo se odločile, da bomo anketo razdelile kar učencem naše šole in jih prosile, da jo odnesejo svojim dedkom in babicam. Omejile smo se na trg z naselji oziroma za območje, ki ga zajema pošta Vojnik (okoliš 3212): Arclin, Bovše, Razgor, Višnja vas, Ilovca, Male Dole. Razdelile smo 115 anket, vrnjenih smo dobile 99, ki so bile vse veljavne.

8.2 OPIS INSTRUMENTA

Izdelale smo anonimni anketni vprašalnik (priloga 1). Vprašalnik ima sedem vprašanj, ki so različnega tipa, odprtega in zaprtega. Izdelale smo jih same, na podlagi teoretičnega uvoda in postavljenih hipotez.

Sestavile smo tudi vprašanja, ki so nam pomagala pri opravljanju intervjujev.

8. 3 POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV

Po zastavljenem cilju in namenu naloge smo si njene avtorice razdelile naloge.

Delo smo začele z obiskom knjižnice, kjer smo želele poiskati čim več literature o starih razglednicah in o razvoju pošte. Odločile smo se, da se bomo osredotočile na temo stare razglednice v Vojniku.

Izdelale smo anonimni anketni vprašalnik. V začetku januarja smo ga razdelile učencem naše šole, da so ga odnesli svojim dedkom in babicam, saj bi drugače težko našle primerne starejše občane. Izpolnjene vprašalnike so učenci prinesli nazaj v šolo in jih oddali ge. Kalšek. V enem tednu smo imele zbrane vse izpolnjene anketne vprašalnike.

Sledila je obdelava anket in izdelava tabele ter grafov.

Pripravile smo si osnutek intervjujskega vprašalnika, s katerim smo opravile intervjuje in vzpostavile stik z ljudmi, ki se ukvarjajo z zbiranjem starih razglednic. Opravile smo 3 intervjuje, ki so nam razkrili veliko pomembnih zgodovinskih virov.

Obiskale smo Občino Vojnik, Turistično društvo Vojnik in odšle v Zgodovinski arhiv Celje, Muzej novejšje zgodovine Celje ter Študijsko knjižnico v Celju .

Povsod so nas prijazno sprejeli in nam s svojimi odgovori pomagali izdelati raziskovalno nalogo.

9. INTERVJU

9.1 RAZGLEDNICE VOJNIKA

Ob obisku gospoda Marka Zdovca smo o vojniških razglednicah izvedele veliko zanimivega.

Gospod Marko je velik ljubitelj in zbiralec starih razglednic. Povedal nam je, da se je za zbiranje starin navduševal že kot otrok, ko mu je stari oče pripovedoval, kako je bilo v partizanih. Tako je najprej začel zbirati vojaške predmete, razglednice pa v srednji šoli. Njegova najstarejša razglednica je barvna litografija Vojnika iz leta 1898.

slika 1

Litografija Vojnika z nemškim poimenovanjem Gruss aus Hochenegg bei Cilli – Steiermark. (poslana 3.7.1898). Razglednico izdal in založil umetniški atelje: Kunstanstalt Karl Schwidernoch, Wien-Leopoldstadt.

slika 2

Litografija Vojnika z nemškim poimenovanjem Gruss aus Hoehenegg bei Cilli – Steiermark. – zadnja stran.

Najpomembnejša se mu zdi litografija z motivom Vojnika, ki pa ima slovenski napis »Pozdrav iz Vojnika«, ki so jo natisnili na Dunaju, in sicer tiskarna Weiss & Dreykurs, Wien.

Največ ima razglednic s krajevnim motivom, na katerih je Vojnik in okolica (Nova Cerkev, Višnja vas, Frankolovo, Črešnjice, Lemberg, Socka, Arclin pri Vojniku in druge), sledijo jim razglednice z vojaškimi motivi, motivom graščine, gostiln, trgovin, pekarn, cerkva, bolnišnic, spomenikov, panoramskih pogledov Vojnika, poplav v Vojniku, gasilcev, telovadnega društva SOKOL in OREL, dogajanj na trgu, prevoznih sredstev, nemških razglednic kraja, ki so bile izdane med okupacijo 1941-1945, vojaških razglednic iz 1. in 2. svetovne vojne, razglednic z raznih dogodkov: nove maše, obhajila, šolarji in učitelji, otroci, kmečki prazniki, razni sejmi. Njegova zbirka šteje približno 300 razglednic in fotografij Vojnika in okolice.

slika 3

Barvna razglednica Vojnika, poslana 31.8.1906 (ni podatka o izdajalcu in založniku).

slika 4

Razglednica Gruss aus Arzlin bei Cilli – poslana 20.8.1900 (pri tej razglednici založnik in izdajatelj nista poznana). Zanimivo pri tej razglednici je, da se je izdajatelj najverjetneje zmotil pri napisu, saj oba objekta, ki sta prikazana na razglednici, stojita v Vojniku in ne v Arclinu pri Vojniku. Kasneje so napako popravili, saj obstaja enaka razglednica, ki ima nov napis Vojnik.

slika 5

Razglednica trga v Vojniku (prikazuje kočijo in tovrne vozove za prevoz lesa, t.i. "furmanski voz"). Razglednica poslana 12.6.1936

slika 6

Panoramska razglednica Vojnika (cerkev sv. Jerneja – pogled proti Celju). Razglednica je bila poslana 5.9.1940

slika 7

Panoramska razglednica Vojnika s cerkvijo sv. Florjana (spodaj) in cerkvijo sv. Marije na vrhu hriba. Fotografirano najverjetneje iz cerkve sv. Jerneja – pogled proti severu. Razglednica je bila poslana 13.7.1925.

slika 8

Panorama Vojnika proti vzhodu. Razglednica ni bila poslana (ni potovala).

slika 9

Slika bolnišnice v Vojniku. Razglednica, poslana 1.3.1966. Izdelal jo je Fotolik Celje.

Vojnik najverjetneje (po do sedaj znanih podatkih) ni imel svojega fotografa pred letom 1935, ki bi imel fotografski atelje v Vojniku (morda je imel kakšen bogat posameznik fotoaparata, saj je bil ta zelo drag). Fotografi so prihajali iz Celja (Pelikan, Perissich, Pick, Kvas Schindler,), iz Gradca (fotograf S. Frank, Senefelder), Celovca, Dunaja v Avstriji, Münchna v Nemčiji ter od drugod. Založniki razglednic so bili najpogosteje trgovci in gostilničarji. Kot motiv je bila najpogosteje prikazana panorama kraja, hiše, cerkve in gostilne. Razglednice so naročniki prodajali in s tem služili, hkrati pa je bila to promocija – reklama za njihovo dejavnost. Krajevne razglednice pa so pomenile tudi promocijo samega kraja.

Zanimivo je, da razglednic, ki so bile natisnjene z besedili v nemščini, s propadom Avstro-Ogrske monarhije niso zavrgli, ampak so nanje natisnili še slovensko besedilo.

Največ vojniških razglednic so založili bratje Adolf, Franc in Viljem Zottl. Najpogostejši fotografi v času Kraljevine Jugoslavije pa so prihajali iz ateljeja Pelikan Celje.

Podatki o tem, koliko razglednic je bilo izdanih o Vojniku, ni znan. Prav tako mnogokrat ni poznano, kdo je bil založnik ali izdajatelj pa tudi ne vemo, kakšna je bila naklada (število izdanih posameznih razglednic). Na žalost so premnoge končale v ognju ali v smeteh.

Založniki:

- Odbor za postavitve spomenika v svetovni vojni padlim vojakom iz Vojnika
- Weiss & Dreykurs, Wien
- Kunstanstalt Karl Scwidernoch, Wien Leopoldstadt
- Franz Zottl, Hoehenegg
- Wilhelm Zottl, Hoehenegg
- Adolf Zottl, Hoehenegg
- A. Brezovnik, Vojnik
- Jurij Kovačič, Vojnik
- A. Galun, Vojnik
- Pelikan, Celje
- Perissich, Cilli
- Fototehnika, Ljubljana Prešernova 9
- Fotolik, Celje
- Turistično društvo Vojnik

Izdajatelji:

- brata Rodé & Martinčič, Celje
- Weiss & Dreykurs, Wien
- Kunstanstalt Karl Scwidernoch, Wien Leopoldstadt
- Senefelder, Graz
- Leon, Klagenfurt
- Purger & Co., München
- Fot. S. Frank, Graz
- V. Pick., Celje
- I. Kvas, Celje
- Math. Schindler, fotograf, Cilli, Brunnengasse 15
- Pelikan, Celje
- Fotograf Viktor Berk, Melius Art, Celje (1969)

9.2 ZGODOVINA RAZGLEDNIC VOJNIKA

Gospod Tanšek je upokojenec, ki v Vojniku živi že od leta 1934. Je pomemben turistični delavec, saj je predsednik Turističnega društva Vojnik. Zelo dobro pozna zgodovino kraja in s tem tudi razglednic, saj jih zbira tudi sam.

Gospod Tanšek nam je povedal, da je Vojnik prvo pošto dobil konec 19. stoletja. Lastnik je bil Romann Menn. Pisma so odhajala dnevno in redno. Vojnik je imel tudi svojega fotografa – Foto Berg, ki je deloval od leta 1935 do 1940. Njegova delavnica je stala na mestu, kjer danes stoji slaščičarna (žal za 100% potrditev omenjenega podatka nismo našle nobenega pisnega vira). S tem podatkom smo potrdile našo drugo hipotezo, ki trdi, da je imel Vojnik nekoč svojega fotografa, ki je izdeloval razglednice. Fotograf Berg je bil vajenec v celjskem fotografskem ateljeju Foto Pelikan. Najbolj znani naročniki in izdajatelji razglednic so bili: družina Zottl, Stheiner, Menn, Ledl, Montefel, družina Kristan, Ratej (gostilničarji), Špes, Eller (kavarna) in grofica Nouhous. Motivi razglednic so se vezale na dejavnosti, ki so se odvijale v kraju, in na trenutno modo. Včasih so imele razglednice večjo vrednost. Izdajatelji, gostilničarji in trgovci, so razglednice pogosto podarjali strankam, ki so pri njih kaj kupile. V Vojniku sta delovali tudi dve telovadni društvi: Sokoli in Orli. Tudi oni so ob kakem pomembnem dogodku izdali svoje razglednice.

Da bi se motivi starih razglednic ohranili, je Turistično društvo Vojnik izdalo razglednice z motivi iz starih razglednic.

Leta 2000 je občina Vojnik v sodelovanju z Muzejem novejšje zgodovine Celje in zbiratelji, ki so posodili razglednice, izdala koledar Na prelomu stoletij, na katerem so bile natisnjene stare razglednice.

Organizirana je bila tudi razstava starih razglednic.

Z opravljenima intervjujema z gospodom Zdovcem in gospodom Tanškom smo potrdile tudi našo zadnjo, šesto hipotezo, ki pravi, da ima Vojnik svojega zbiralca starih razglednic. To vsekakor je gospod Marko Zdovc, ki ima v lasti preko 300 starih razglednic Vojnika.

10. ANALIZA ANKETNEGA VPRAŠALNIKA

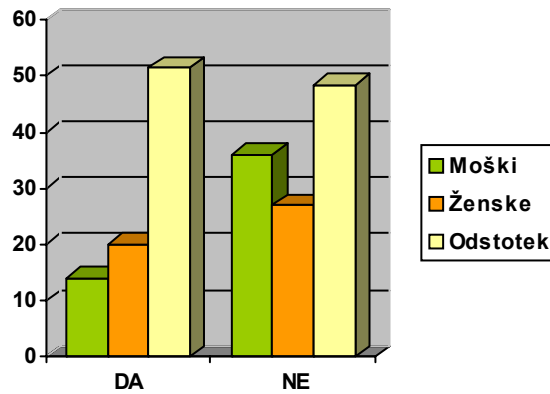
Z obdelavo anket, ki so jih izpolnjevali Vojničani, starejši od 65 let, smo prišli do naslednjih rezultatov in ugotovitev.

10.1 TABELA Z REZULTATI ODGOVOROV ANKETIRANCEV

ZAP. VPR.	ŠT.	MOŠKI		ŽENSKE		SKUPAJ		PROCENTI (%)	
		DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE
1. a		DA	14	DA	36	DA	50	DA	51,5
		NE	20	NE	27	NE	47	NE	48,5
b		DA	25	DA	45	DA	70	DA	70,7
		NE	1	NE	18	NE	29	NE	29,3
2. a		2		2		4		3,8	
b		5		5		10		9,7	
c		17		38		55		52,9	
d		17		18		35		33,6	
3. a		30		55		85		42,3	
b		25		42		67		33,3	
c		13		23		36		18,0	
d		5		8		13		6,4	
4. a		5		6		11		11,6	
b		29		55		84		88,4	
5. a		14		27		41		26,3	
b		24		38		62		39,8	
c		12		28		40		25,6	
d		5		6		11		7,0	
e		1		1		2		1,3	
6. a		5		8		13		13,3	
b		5		10		15		15,3	
c		25		45		70		71,4	
7. a		5		21		26		27,0	
b		9		11		20		20,9	
c		7		9		16		16,6	
d		10		12		22		23,0	
e		4		8		12		12,5	

10.2 RAZPRAVA

Ali ste si kot otrok dopisovali z razglednicami?

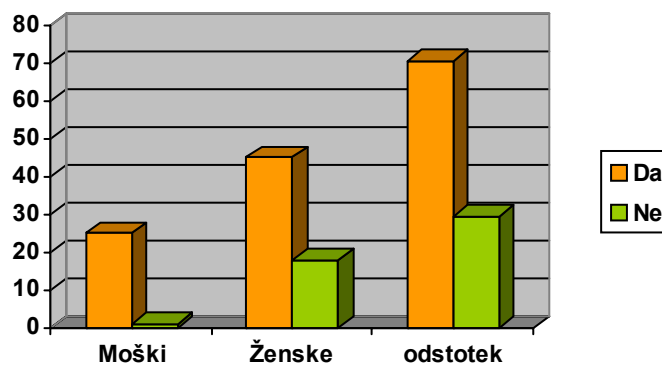

Graf 1:

Dopisovanje z razglednicami.

Na prvo vprašanje je odgovorilo 97 anketirancev. 14 moških ter 36 žensk je odgovorilo z DA in 20 moških ter 27 žensk z NE. To pomeni, da si je skupno 51,5% anketirancev v otroštvu dopisovalo z razglednicami.

Ali so si vaši starši dopisovali z razglednicami?

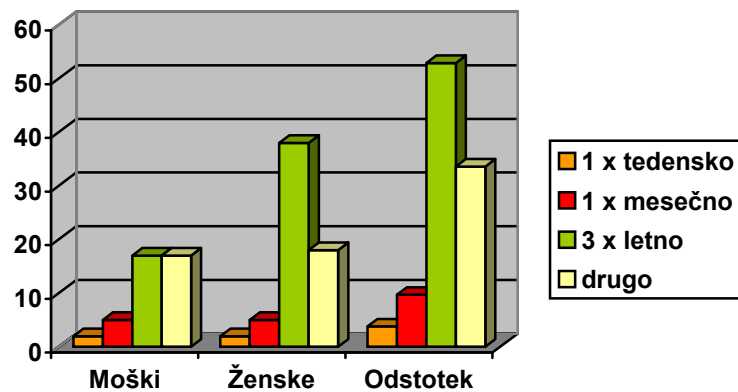
Graf 2:

Dopisovanje staršev z razglednicami.

Dobili smo naslednje rezultate. 25 moških anketirancev je odgovorilo z DA in le eden z NE. 45 anketiranih žensk je odgovorilo z DA, 18 pa z NE. V odstotkih je torej 70,7 % odgovorilo z DA in 29,3 % z NE.

Kako pogosto ste si dopisovali?

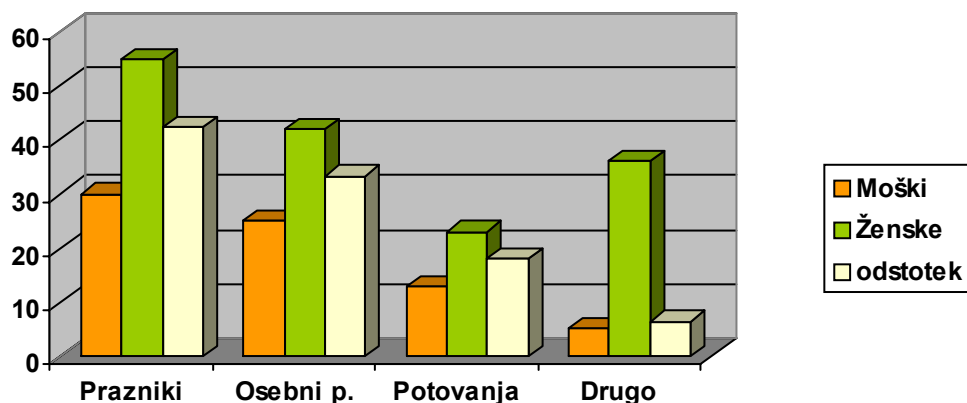

Graf 3:

Pogostost dopisovanja.

Prvo možnost, enkrat tedensko, sta obkrožila 2 moška in 2 ženski, kar je 3,8%. Drugo možnost, enkrat mesečno, je obkrožilo 5 moških in 5 žensk, kar pomeni 9,7%. Za tretjo možnost, trikrat letno, se je odločilo 17 moških in 38 žensk, kar pomeni 52,9%. Četrto možnost, drugo, pa je izbralo 17 moških in 18 žensk, kar pomeni 33,6%.

Ob katerih priložnostih ste pisali razglednice?

Graf 4:

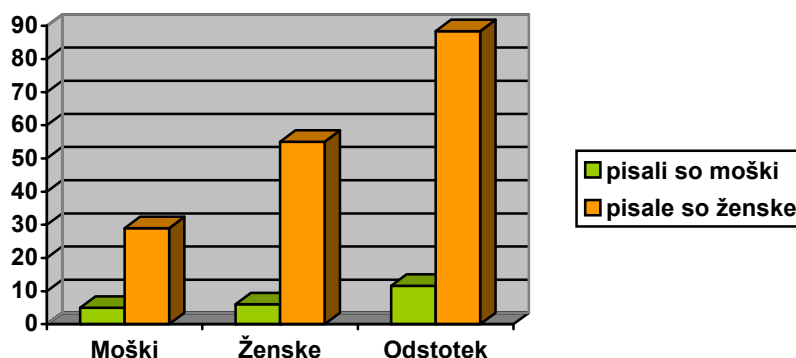
Priložnosti za dopisovanje.

Na voljo so bili štirje možni odgovori. Prvo ponujeno možnost, ob praznikih, je obkrožilo 33 moških in 55 žensk, kar v odstotkih pomeni 42,3%. Za drugo ponujeno možnost, ob osebnih praznikih, se je odločilo 25 moških in 42 žensk, v odstotkih 33,3%.

Tretjo ponujeno možnost, iz potovanj, je obkrožilo 13 moških in 23 žensk, v odstotkih je to

18,0%. Četrto možnost, drugo, pa je obkrožilo 5 moških in 8 žensk, to pomeni 6,4%. S tem je bila potrjena naša tretja hipoteza, ki trdi, da so si nekoč dopisovali največ ob praznikih.

Kdo je pogosteje pisal razglednice?

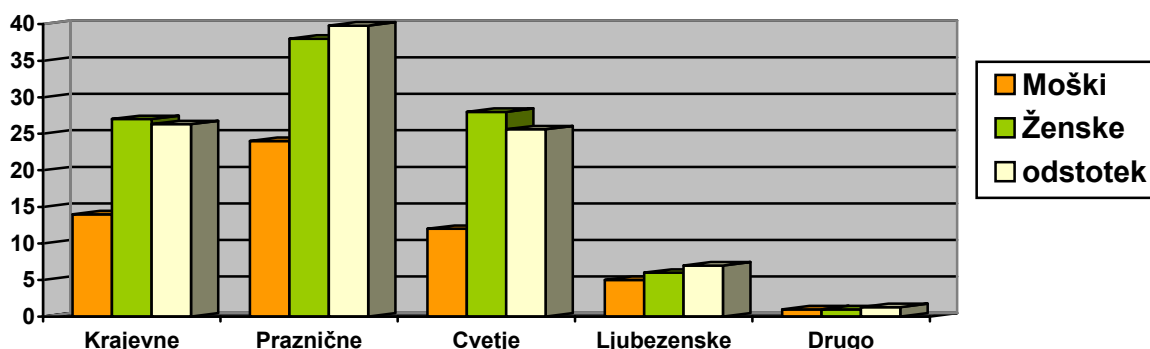

Graf 5:

Pisanje razglednic glede na spol.

Ugotovili smo, da 5 moških meni, da so pogosteje pisali moški, enako meni tudi 6 anketiranih žensk, kar pomeni 11,6%. 29 moških je mišljenja, da so pogosteje pisale ženske, enakega mnenja je tudi 55 žensk, kar je skupaj 88,4%. Odgovori na to vprašanje so potrdili tudi našo četrto hipotezo, kjer smo trdile, da so razglednice pisale predvsem ženske.

Kakšne motive ste najpogosteje izbirali, ko ste kupovali razglednice?

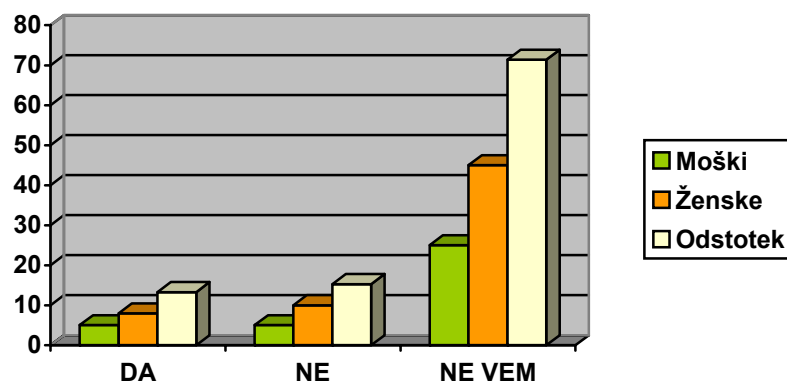
Graf 6:

Motivi razglednic.

Krajevne razglednice je pisalo 14 moških in 27 žensk, kar pomeni 26,3. Razglednice z motivi

praznikov je obkrožilo 24 moških in 38 žensk, kar je 39,8%. Za tretjo možnost, cvetje, se je odločilo 12 moških ter 28 žensk, kar je skupaj 25,6%. Za peto možnost, ljubezenski motivi, se je odločil 1 moški in prav tako 1 ženska, kar je 1,3%. S tem je bila v celoti potrjena tudi naša peta hipoteza, da so včasih Vojničani pisali največ razglednic z motivi praznikov, nato sledijo krajevni motivi, nazadnje cvetje.

Ali se spomnite, če so razglednice izdelovali tudi v Vojniku?

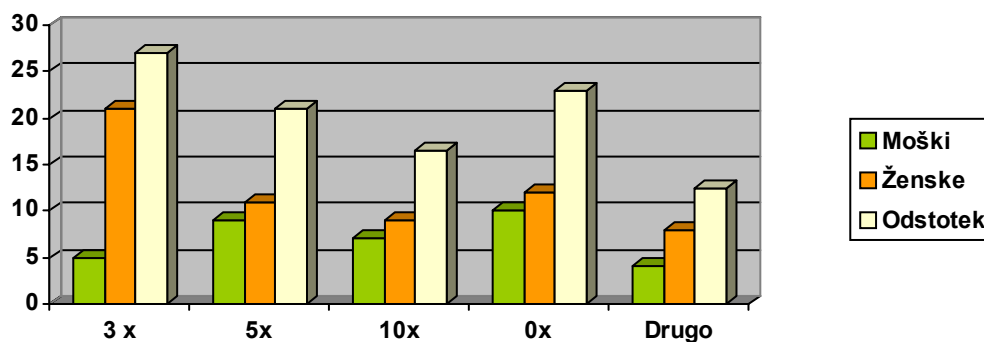
Graf 7:

Izdelovanje razglednic v Vojniku.

Prvo možnost (da) je obkrožilo 5 moških in 8 žensk, skupaj 13,3%. Drugo možnost (ne) je izbralo 5 moških ter 10 žensk, kar je 15,3%. Za tretjo možnost (ne vem) se je odločilo 25 moških in 45 žensk, kar pomeni 71,4%.

Nihče pa ni pripisal imena fotografa, ki bi izdeloval razglednice.

Kolikokrat ste v zadnjem letu napisali razglednico?

Graf 8:

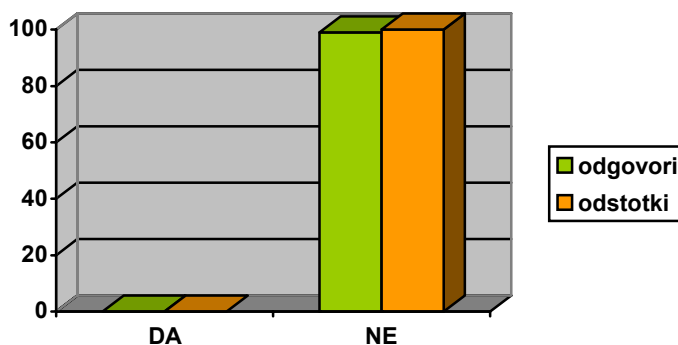
Število odposlanih razglednic v zadnjem letu.

Prvo možnost je izbralo 5 moških in 21 žensk, v odstotkih 27,0%. Drugo možnost je obkrožilo 9 moških ter 11 žensk, kar je 20,9%. Za tretjo možnost se je odločilo 7 moških in 9 žensk, skupaj 16,6%. Četrto možnost je obkrožilo 10 moških in 12 žensk, kar pomeni 23,0%. Peto možnost pa so izbrali le 4 moški in 8 žensk, v odstotkih 12,5%.

Dodatek k anketi

ZAPOREDNA VPRAŠANJA	ŠT.	ODGOVORI		PROCENTI (%)	
1.		DA	0	DA	0%
		NE	99	NE	100%
2.		Poznam	0	Poznam	0%
		Ne poznam	99	Ne poznam	100%
3.		DA	2	DA	2,1%
		NE	97	NE	97,9%

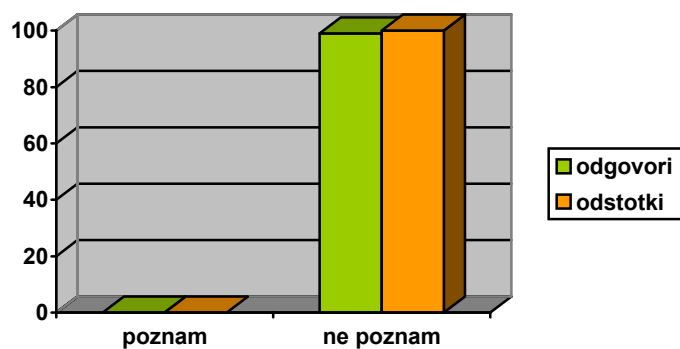
Z dodatkom k anketi pa smo poskusili izvedeti, ali kdo od anketirancev zbira stare razglednice in mogoče pozna kakšnega zbiratelja. Zanimalo nas je tudi, če imajo doma kakšno razglednico, ki je starejša od 50 let.

Graf 9:

Zbiralci starih razglednic.

Na vprašanje, če zbirajo stare razglednice, je z NE odgovorilo 99 anketirancev, v odstotkih 100%. To pomeni, da nihče med anketiranci ni zbiralec starih razglednic.

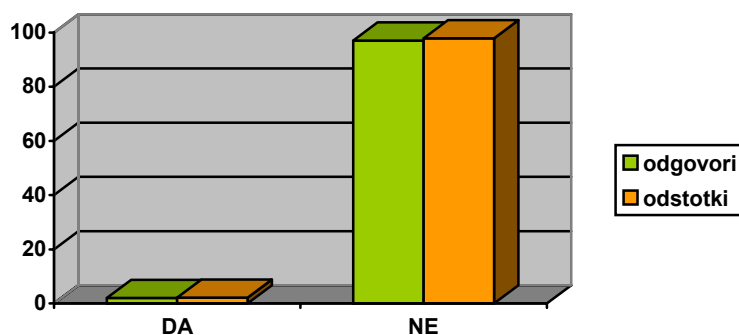

Graf 10:

Poznavanje zbiralcev starih razglednic.

Na drugo vprašanje, ki je spraševalo, ali poznate koga, ki zbira stare razglednice, so vsi anketiranci obkrožili ne. To pomeni 99 anketirancev, torej 100%.

Tretje vprašanje je spraševalo, če imajo doma kakšno razglednico, ki je starejša od 50 let.

Graf 11:

Lastniki starih razglednic.

Z DA sta odgovorili 2 anketiranki, kar pomeni 2,1%. Z NE je odgovorilo 97 anketirancev, kar je 97,9 %.

11. ZAKLJUČEK

Naša raziskovalna naloga je pokazala dobre rezultate. Prebivalci Vojnika ne vedo veliko o starih razglednicah niti ne poznajo zbirateljev iz Vojnika.

Že na 1. a) vprašanje, ki je spraševalo, če so si kot otrok dopisovali z razglednicami, je z DA odgovorilo le 50 anketiranih. Rečemo lahko, da so se naši predniki bolj zavedali pomena razglednic, saj je na drugo vprašanje, ki pravi, ali so si vaši starši dopisovali za razglednicami, pritrdilo kar 70 anketirancev.

Ljudje si niso pogosto dopisovali z razglednicami. Naše 2. vprašanje možnost a), ki pravi 1-krat na teden, so obkrožili le štirje. Možnost b), ki pravi 1-krat na mesec, je izbralo 10 anketirancev. Za možnost c), 3-krat letno, pa je obkrožilo kar 55 anketirancev. 35 jih je izbralo tudi možnost d), dopisali pa so, da so si dopisovali 2-krat ali pa 1-krat letno. Nekateri si sploh niso dopisovali, ostali pa so se obiskovali in zato niso pisali razglednic.

Ko smo v tretjem vprašanju spraševale, kdaj so si najpogosteje dopisovali razglednice, je možnost a), ki pravi ob praznikih, izbralo kar 85 anketirancev. Zraven so še dopisali praznike, najpogostejši pa so bili božič, velika noč in novo leto.

S tem vprašanjem smo 42,3% potrdile tretjo hipotezo, ki pravi, da so si ljudje največ dopisovali ob praznikih.

Takoj za prazniki pa so sledili osebni prazniki, saj se je za možnost b) odločilo 67 ljudi, največ pa so si pisali ob godovih in rojstnih dnevih. Možnost c) iz potovanj je izbralo 36 ljudi, možnost d) pa 13 ljudi, kjer so dopisali, da so si dopisovali iz vojske.

S četrtem vprašanjem, ki je spraševalo, kdo je pogosteje pisal razglednice, moški ali ženske, smo potrdile našo drugo hipotezo. Za možnost a) se je odločilo le 11 anketirancev, za možnost b) pa kar 84 anketirancev, kar je 88,4%.

S petim vprašanjem smo le delno potrdile peto hipotezo. Ljudje so si pošiljali krajevne razglednice, to možnost je obkrožilo 41 anketirancev. Prav tako so si pošiljali razglednice z motivi praznikov, to možnost je izbralo 62 anketirancev.

Pod drugo pa so anketiranci vključili razglednice s političnimi motivi, društvene in narodno - prebudne.

Vendar pa so si ljudje pisali še razglednice z motivi cvetja, to možnost je izbralo 40 anketiranih, z ljubezenskimi motivi, 11 anketiranih, dva pa sta obkrožila tudi možnost e) in zraven dopisala razglednice z živalskimi motivi.

Vojničani ne vedo, ali je imel Vojnik svojega fotografa, ki je v kraju izdeloval razglednice. To se je pokazalo pri šestem vprašanju, kjer jih je z DA odgovorilo le 13, vendar pa zraven niso dopisali imena. Z NE jih je odgovorilo 15, z NE VEM pa kar 70.

Po teh podatkih smo četrto hipotezo že skoraj ovrogle, vendar pa smo po pogovoru z gospodom Tanškom izvedele, da je Vojnik imel svojega fotografa in sicer je bil to Foto Berg, ki je imel svojo delavnico v današnji slaščičarni, nasproti zdravstvenega doma. S tem smo potrdile našo drugo hipotezo.

Ugotovile smo tudi, da pisanje razglednic danes zelo upada. Ko smo v zadnjem vprašanju spraševale, kolikokrat so napisali razglednico v preteklem letu, je možnost 3-krat letno obkrožilo 26 anketiranih, možnost 5-krat letno 20 anketiranih, možnost 10-krat letno 16 anketiranih, možnost 0-krat letno 22 anketiranih. Zadnjo možnost je obkrožilo 12 anketiranih, zraven pa so dopisali, da so razglednico odposlali 8-krat ali pa celo 80-krat.

Izvedle smo še eno anketo.

Prvo vprašanje je spraševalo, če vi zbirate stare razglednice. Možnost NE je obkrožilo vseh 99 anketiranih, kar je 100%.

V drugem vprašanju, kjer smo spraševale, če poznajo katerega zbiratelja, so prav tako v 100% obkrožili NE.

Na tretje vprašanje, ki je spraševalo, če imajo doma kakšno razglednico, starejšo od 50 let, pa sta z DA odgovorila samo 2 anketiranca, v odstotkih 4%, z NE pa ostalih 97 anketiranih, kar je 96%. To vprašanje je pokazalo, da ljudje danes doma skoraj nimajo več nobene stare razglednice.

Poleg izvedene ankete med prebivalci Vojnika pa smo obiskale še gospoda Zdovca, gospoda Tanška in gospo Kač. Ti so nam na vprašanje, če je imel Vojnik svojo prvo razglednico že pred 1. svetovno vojno, odgovorili pozitivno. Gospod Zdovec ima celo razglednico, ki je iz leta 1898. Tako potrjujemo še našo prvo hipotezo.

12. PRILOGE

PRILOGA 1

ANKETA - RAZGLEDNICE NEKOČ

Leto rojstva _____ spol M Ž (obkrožite)

1. a) Ali ste si kot otrok dopisovali z razglednicami? (obkrožite)

DA NE

b) Ali so si vaši starši dopisovali za razglednicami? (obkrožite)

DA NE

2. Kako pogosto ste si dopisovali? (obkrožite in dopišite)

- a) 1x NA TEDEN
- b) 1x NA MESEC
- c) 3x NA LETO
- d) DRUGO: _____

3. Ob katerih priložnostih ste pisali razglednice? (obkrožite in dopišite)

- a) OB PRAZNIKIH (NAŠTEJTE JIH..) _____
- b) OB OSEBNIH PRAZNIKIH (NAŠTEJTE JIH..) _____
- c) IZ POTOVANJ
- d) DRUGO (DOPIŠITE) _____

4. Kdo je pogosteje pisal razglednice? (obkrožite)

- a) MOŠKI
- b) ŽENSKÉ

5. Kakšne motive ste najpogosteje izbirali, ko ste kupovali razglednice?
(obkrožite)

- a) Z MOTIVI KRAJEV
- b) Z MOTIVI PRAZNIKOV
- c) Z MOTIVI CVETJA
- d) Z LJUBEZENSKIMI MOTIVI
- e) DRUGO _____

6. Ali se spomnite, če so izdelovali razglednice tudi v Vojniku?

- a) DA (če poznate ime fotografa ga dopišite) _____
- b) NE
- c) NE VEM

7. Kolikokrat ste napisali razglednico v zadnjem letu? (obkrožite)

- a) 3x
- b) 5x
- c) 10x
- d) 0x
- e) drugo _____

Spoštovani!

Smo učenke 9.d razreda OŠ Vojnik, Anita Kolaržik, Nina Podgoršek in Martina Zorko. Z mentorico ga. Ireno Kalšek izdelujemo raziskovalno nalogo o starih razglednicah. Anketirati želimo krajanje Vojnika, ki so stari 65 let ali več. Anketa je anonimna Zbrane podatke bomo uporabile za izdelavo naše raziskovalne naloge. Prosimo, če lahko rešite priloženo anketo in jo vrnete v OŠ Vojnik, ga. Kalšek do srede, 20.12.2006.

Za sodelovanje se Vam najlepše zahvaljujemo.

Vojnik, 14.12.2006

PRILOGA 2

Spoštovani!

Ponovno se na Vas obračamo s prošnjo, da rešite še naslednji dodatek k naši anketi o starih razglednicah Vojnika.

Hvala za sodelovanje!

Učenke raziskovalke
Ga. Irena Kalšek, mentorica

1. Ali vi zbirate stare razglednice?   DA   NE
  2. Ali poznate koga, ki zbira stare razglednice? (dopišite njegovo ime in priimek, naslov)
-

3. Ali imate doma kakšno razglednico, ki je starejša od 50 let? (obkrožite, dopišite)
Če imate prosimo, če nam lahko zaupate svojo telefonsko številko, na katero bi Vas lahko poklicale, saj bi jo želele fotografirati, da bo jo v raziskovalni navedli kot primer.

- a) DA
- b) NE

Moj telefon _____

Ime in priimek _____

13. SLOVARČEK TUJK

^{/8} vedut - pokrajinska slika

^{/9} klišeji - utisniti na osnovi risbe ali fotografije, narejena, navadno kovinska plošča za tiskanje slik

^{/10} Offsetni - vrsta tiska

14. LITERATURA

14.1 PISNI VIRI

1. ^{/1} Andrej Hozjan, Pošta na slovenskih tleh, Maribor, 1997
2. ^{/2} <http://www.gea-on.net/clanek.asp?ID=262>
3. ^{/3} Nevenka Korpič, Pozdrav iz Ormoža, Ormož na razglednicah, Pozoj 2001
4. ^{/4} Štefan Galič, Pozdrav iz Dolnje Lendave, Lendava 1997
5. ^{/5} Marjan Drnovšek, Pozdravi iz slovenskih krajev, dežela in ljudje na starih razglednicah, Mladinska knjiga, 1987
6. ^{/6} Marjana Bregar, Jovo Grobovšek, Majda Pungerčar, Novo mesto na razglednicah, Novo mesto 1998
7. ^{/7} <http://www.google.si/search?hl=sl&q=muzej+po>
8. Veliki slovar tujk, Cankarjeva založba, Ljubljana 2002

14.2 USTNI VIRI

1. Gospod Marko Zdovc, Vojnik - zbiralec starih razglednic
2. Gospod Jože Tanšek, Vojnik - predsednik Turističnega društva Vojnik
3. Gospa Tatjana Kač, prof., Celje - višji bibliotekar v domoznanskem oddelku Osrednje knjižnice Celje

14.3 MATERIALNI VIRI

1. Stare razglednice Vojnika, last gospoda Marka Zdovca
2. Razglednice, Zgodovinski arhiv Celje
3. Razglednice Vojnika, last gospoda Jožeta Tanška
4. Stare razglednice Vojnika, domoznanski oddelek Osrednje knjižnice Celje